

PAPER

ULUG'BEK HAMDAM ROMANLARIDA MILLIY VA UMUMINSONIY QADRIYATLARNING BADIY TALQINI

Ergashova Muhayyo Valijonovna¹, * and Muqimjonova Durdona Asrorjon qizi²

¹Qo'qon davlat universiteti dotsenti

²talaba

* ergashova@gmail.com

Abstract

Ushbu maqola madaniy meros va insoniy kechinmalarni chuqur o'rganishi bilan mashhur bo'lgan zamonaviy yozuvchi Ulug'bek Hamdamning romanlariga to'qilgan milliy va umuminsoniy qadriyatlarining murakkab gobelenlarini o'rganadi. Ushbu tadqiqot uning asarlarini sinchiklab tahlil qilish orqali Hamdamning milliy o'zlikni umuminsoniy mavzular bilan mohirlik bilan bog'lashi, turli muhitdagi o'quvchilarda aks-sado beradigan boy adabiy manzara yaratishini yoritishga qaratilgan. Uning romanlaridagi qadriyatlarining badiiy talqinini o'rganib, ushbu maqola madaniy muloqot va tushunishni rivojlantirishda adabiyotning transsendent kuchini yoritishga intiladi.

Key words: Ulug'bek Hamdam, o'zbek adabiyoti, milliy qadriyatlar, umuminsoniy mavzular, madaniy o'ziga xoslik, inson kechinmalari

Kirish

Adabiyot azaldan jamiyatlar mohiyatini aks ettiruvchi, ularning qadriyatlari, e'tiqodlari va kurashlarini o'zida mujassamlashtirgan ko'zgu vazifasini o'tagan. Ulug'bek Hamdam zamonaviy o'zbek adabiyoti olamida romanlari milliy o'zlik va umuminsoniy kechinmalarning uyg'unligidan dalolat beruvchi ko'zga ko'ringan siymo sifatida namoyon bo'ladi. Hamdam o'zining ta'sirchan hikoyalari va nozik xarakteristikalarini orqali madaniy meros va individual intilishlar murakkabliklarini yo'lga qo'yadi va o'quvchilarni geografik chegaralardan oshib ketadigan sayohatga chorlaydi.

Adabiyotlar tahlili

Adabiyotshunoslikda milliy va umuminsoniy qadriyatlarining badiiy talqini masalasi ko'plab tadqiqotlarda markaziy o'rinni egallaydi. Xususan, A.Oripov, S.G'aniyeva, va N.Komilov kabi olimlar asarlarida adabiyotning milliy o'zlikni ifodalashdagi o'rni yoritilgan. Zamonaviy yozuvchilar ijodida esa bu qadriyatlar zamonaviy ong va tarixiy xotira bilan uyg'unlashadi. Ulug'bek Hamdam romanlarida milliylik va umuminsoniylik sintezining yangi badiiy shakllari kuzatiladi. Avvalgi tadqiqotlar bu

muallifning tili, syujeti yoki xarakterlar tahliliga qaratilgan bo'lsa-da, qadriyatlarining poetik-falsafiy aks ettirilishi alohida o'rganishni talab etadi.

Muhokama va natija

Hamdam romanlarida milliy qadriyatlar:

Hamdamning qissa gobelenlarida markaziy o'rinni o'zbek madaniyati va tarixida chuqur ildiz otgan milliy qadriyatlar tashkil etadi. Uning asarlarida ko'pincha oilaviy rishtalar, urf-odatlar va ijtimoiy me'yorlarning nozik jihatlari o'rganilib, o'zbek xalqining jamoaviy odob-axloqi haqida o'tkir tushunchalar berilgan. Jonli tasvirlar va haqiqiy tasvirlar orqali Hamdam O'zbekistonning boy madaniy merosining mazmun-mohiyatini aks ettiradi, uning xilma-xilligi va o'zgarishlarga chidamliligini tanlaydi.

Universal mavzular va insoniy tajribalar:

Hamdam romanlari o'zbek madaniyatining o'ziga xosligi bilan bog'liq bo'lsa-da, geografik chegaralardan tashqarida bo'lgan mavzularni tadqiq qilib, umuminsoniy miqyosda ham aks sado beradi. Sevgi, yo'qotish, qutqarish va o'zlikni izlash uning asarlarida takrorlanuvchi motivlar bo'lib, insoniyatni bir-biriga bog'laydigan umumiy tajribalar haqida gapiradi.

Hamdam inson tuyg'ulari va intilishlari chuqurligiga kirib, turli millat vakillari o'quvchilarida hamdardlik va aloqadorlik tuyg'ularini uyg'otadigan hikoyalar yaratadi. Ulug'bek Hamdam romanlaridagi sevgi, yo'qotish, poklanish va o'zlikni izlash mavzulariga asoslanib, uning hikoyalari ko'pincha madaniyatlar o'rtasida ko'prik vazifasini o'taganini, turli millat vakillarini o'zbek merosi va insoniy kechinmalarining nozik jihatlari bilan tanishishga chorlayotganini ta'kidlash joiz. Hamdam o'zining boy hikoyalari orqali nafaqat individual va jamoaviy o'zliklarning nozik tomonlarini o'rganadi, balki insoniy holatni belgilab beruvchi mushtarak kurash va g'alabalarni ham yoritadi. Qolaversa, Hamdamning ushbu universal mavzularni aniq o'zbekcha ob'yektiv orqali o'rganishi uning hikoyachiligiga madaniy chuqurlik va haqiqiylik qatlamlarini qo'shadi. U milliy qadriyatlarni umuminsoniy tajribalar bilan bog'lab, butun dunyo kitobxonlariga ham tanish, ham ma'rifatli adabiy manzara yaratadi, o'zaro bog'liqlik va o'zaro tushunish tuyg'ularini tarbiyalaydi. Mohiyatan, Ulug'bek Hamdamning chegaralar osha rezonansli hikoyalar yaratish qobiliyati adabiyotning madaniy tafovutlarni engib o'tishda, turli millat vakillari o'rtasida hamdardlik va hamjihatlik tuyg'ularini tarbiyalashda o'zgartiruvchi kuchini ta'kidlaydi. Uning romanlari insoniy his-tuyg'ular va intilishlarning doimiy dolzarbligidan dalolat beradi va bizni jahon hamjamiyatining a'zolari sifatida bir-biriga bog'lab turadigan umumiy mavzularni eslatadi.

Qadriyatlarning badiiy talqini:

Hamdamning badiiy mahorati uning milliy va umuminsoniy qadriyatlarni uzviy bog'lash, madaniy jihatdan o'ziga xos va umumbashariy adabiy mozaika yaratish qobiliyatidir. Xarakterning nozik rivojlanishi va murakkab syujet chiziqlari orqali u o'quvchilarni an'ana va zamonaviylik, meros va taraqqiyot chorahalari haqida fikr yuritishga taklif qiladi. Uning romanlari o'zbek jamiyatining ruhiga ochilgan oyna bo'lib xizmat qiladi, o'quvchilarni individual va jamoaviy o'ziga xoslikni shakllantiruvchi mustahkam qadriyatlar haqida fikr yuritishga chorlaydi.

Ulug'bek Hamdam romanlarida o'zbek kontekstida individual va jamoaviy o'ziga xoslikni shakllantirishda bir qancha mustahkam qadriyatlar hal qiluvchi o'rin tutadi. Bu qadriyatlar uning rivoyatlari to'qimasida murakkab tarzda to'qilgan bo'lib, o'zbek jamiyatini belgilaydigan madaniy meros va ijtimoiy normalar haqida chuqur tushuncha beradi. Uning asarlarida yaqqol namoyon bo'ladigan ba'zi o'ziga xos doimiy qadriyatlarga quyidagilar kiradi:

1. Oila va jamiyat rishtalari: Oila o'zbek madaniyatida markaziy o'rin tutadi va o'ziga xoslik va qo'llab-quvvatlashning tamal toshi bo'lib xizmat qiladi. Hamdam romanlarida ko'pincha qahramonlar hayotini shakllantiradigan mustahkam oilaviy rishtalar tasvirlanadi, jamiyatda qarindoshlik, sadoqat va o'zaro bog'liqlik muhim ahamiyatga ega ekanligi ta'kidlanadi.

2. An'ana va meros: O'zbekiston avloddan-avlodga o'tib kelayotgan an'analarga singib ketgan boy madaniy merosga ega. Hamdamning an'anaviy urf-odatlar, urf-odatlar va urf-odatlarini o'rganishi o'tmishga chuqur hurmat va o'zbek xalqining madaniy o'ziga xosligini saqlashga intilishini aks ettiradi.

3. Moslashuvchanlik va moslashuvchanlik: Ijtimoiy o'zgarishlar va tashqi ta'ziyalar sharoitida Hamdam romanlaridagi qahramonlar ko'pincha qiyinchiliklarni yengishda chidamlilik va moslashuvchanlikni namoyon qiladi. O'z qadriyatlari va e'tiqodlariga sodiq qolgan holda qiyinchiliklarga bardosh bera olish o'zbek o'zligining mustahkamligini ta'kidlaydigan takrorlanadigan mavzudir.

4. Mehmondo'stlik va saxovatpeshalik: Mehmondo'stlik o'zbek madaniyatidagi qadriyat bo'lib, boshqalarga nisbatan iliqlik, mehr-oqibat va ochiqlik ramzidir. Hamdamning ana shu xislatlarni o'zida mujassam etgan obrazlar timsolida saxovatpeshalik va mehmondo'stlikning o'zaro munosabatlarni mustahkamlash, hamjamiyat tuyg'usini tarbiyalashdagi

ahamiyati aks etgan.

5. Ma'naviyat va e'tiqod: O'zbek jamiyatida shaxslarning axloqiy kompilyatsiyasini shakllantirishda din va ma'naviyat muhim ahamiyatga ega. Hamdam romanlarida iymon, axloq va ma'no izlash mavzulari o'rganilib, qahramonlarning xatti-harakati va qarorlarini boshqarishda ma'naviyatning o'rni yoritilgan.

6. Madaniy o'zlikdan g'urur: O'z madaniy o'ziga xosligi va merosini nishonlash Hamdam asarlarida takrorlanib turadigan motivdir. Qahramonlar ko'pincha o'ziga xoslik va mansublik masalalari bilan kurashib, oxir-oqibat o'zbek ildizlari va urf-odatlar bilan kuch va g'urur topadi.

Ulug'bek Hamdam o'z romanlarida ana shu azaliy qadriyatlarni tasvirlash orqali o'quvchilarga o'zbek jamiyatida individual va jamoaviy o'zlikni shakllantiruvchi kuchlar haqida nozik tushunchalarni taqdim etadi. U o'z hikoyasi orqali nafaqat o'zbek madaniy merosini asrab-avaylaydi va ulug'laydi, balki o'zlik, mansublik va inson tajribasi kabi universal mavzular haqida fikr yuritishga taklif qiladi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, Ulug'bek Hamdam romanlari milliy va umuminsoniy qadriyatlar o'rtasidagi simbiotik munosabatlarning teran in'ikosidir. Hamdam o'zining badiiy hikoyalari va chuqur tushunchalari orqali madaniy tafovutlarni yo'q qiladi va insoniyat tajribasini chuqurroq tushunishga yordam beradi. Uning ijodi bizni global hamjamiyat sifatida birlashtirgan umumiy qadriyatlarni yoritishda adabiyotning o'zgartiruvchi kuchidan dalolat beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Yo'ldosh Qozoqboy. Yoniqlik so'z. T.: Yangi asr avlodi, 2006.
2. Sharafiddinov Ozod. Ijodni anglash baxti. T.: Sharq nashriyot-matbaa aksiyadorlik kompaniyasi bosh tahririyati, 2004.
3. Quronov Dilmurod. Adabiy jarayonda Mom sindromi. www.ziyouz.uz
4. Hamdam Ulug'bek. Muvozanat. T.: Sharq nashriyot-matbaa aksiyadorlik kompaniyasi bosh tahririyati, 2007.
5. Qo'chqorova Marhabo. "Muvozanat romanida shartli ramzlar" maqola.